

УДК 342.9
DOI <https://doi.org/10.32782/pyuv.v5.2022.10>

Р. М. Савчук

orcid.org/0000-0003-4896-3829

кандидат юридичних наук, доцент,
директор

*Івано-Франківського навчально-наукового юридичного інституту
Національного університету «Одеська юридична академія»*

Р. Ю. Павлюк

orcid.org/0000-0002-3598-1086

*аспірантка кафедри конституційного, міжнародного права та публічно-правових дисциплін
Київського університету інтелектуальної власності та права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ВИМОГИ ДО СУДОВОГО ЕКСПЕРТА ЯК УЧАСНИКА АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА

Постановка проблеми. Відповідно до Конституції України усі мають право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк. Закон надає можливість оскаржувати незаконність дій, рішень чи бездіяльності органів державної влади, місцевого самоврядування, які є суб'єктами владних повноважень, до адміністративних судів. Бувають ситуації, коли розглядаючи такі адміністративні провадження, треба залучення експерта для проведення експертизи в адміністративному судочинстві. Залучення експерта та проведення судової експертизи є однією із важливих форм використання спеціальних знань у судочинстві. Виникнення, формування різноманітних класів, видів та родів судових експертиз є результатом тенденції диференціації та інтеграції наукового знання. В сучасний період судова експертиза вийшла за межі адміністративного судочинства і застосовується у всіх видах судочинства. Вона виступає складною, багатогранною та багатоаспектною діяльністю, яка здійснюється у експертних установах кваліфікованими фахівцями. Участь судового експерта в адміністративному судочинстві завжди впливає на можливості учасників адміністративного судочинства при збиранні, перевірці та оцінці доказів з метою забезпечення швидкого, повного та неупередженого судового розгляду. Висновок судового експерта з посиланням на фундаментальні наукові положення та апробовані методики проведення дослідження, який, при необхідності, може бути перевірений, а також показання експерта є процесуальними джерелами доказів. Зважаючи на це, важливим є з'ясування вимог, що ставляться до судових експертів. Дослідження процесуального порядку залучення та

участі експерта в адміністративному судочинстві має вагоме значення, оскільки є гарантією дотримання засад адміністративного судочинства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам процесуального статусу експерта як учасника адміністративного судочинства присвятили свій науковий доробок такі вчені як: В.Б. Авер'янов, С.С. Бичкова, О.Ф. Дорошенко, А.В. Дудич, О.М. Михайлов, А.В. Панчишин та інші автори.

Метою статті є з'ясування вимог до судового експерта як учасника адміністративного судочинства та обґрунтування пропозицій щодо їх удосконалення.

Виклад основного матеріалу. Судовий експерт виступає самостійним учасником адміністративного судочинства, він належить до осіб, які відіграють допоміжну роль у адміністративному судочинстві та сприяє здійсненню правосуддя, ознакою яких є відсутність юридичної заінтересованості у результатах справи.

З метою забезпечення правосуддя України в адміністративному судочинстві може бути призначено експертизу. Основні вимоги до особи експерта встановлені в законі України «Про судову експертизу» [1].

Судовими експертами можуть бути особи, які мають необхідні знання для надання висновку з досліджуваних питань. Закон виділяє два види судових експертів:

1) судові експерти державних спеціалізованих установ – фахівці, які мають відповідну вищу освіту, освітньо-кваліфікаційний рівень не нижче спеціаліста, пройшли відповідну підготовку та отримали кваліфікацію судового експерта з певної спеціальності;

2) судові експерти, які не є працівниками державних спеціалізованих установ, за умови, що вони мають відповідну вищу освіту, освітньо-кваліфікаційний рівень не нижче спеціаліста, пройшли відповідну підготовку в державних спеціалі-

зованих установах Міністерства юстиції України, атестовані та отримали кваліфікацію судового експерта з певної спеціальності у порядку [1].

Відповідно до ст.68 КАС України експертом може бути особа, яка володіє спеціальними знаннями, необхідними для з'ясування відповідних обставин справи [2]. На думку Ю.М. Грошевого, В.Ю. Коновалової, В.Ю. Шепітька, М.Л.Цимбала та інших науковців професійний рівень експерта забезпечується завдяки наявності у нього певної суми спеціальних знань в окремій галузі науки, техніки чи ремесла та досвідом практичної роботи за фахом [3, с. 23].

Однією з вимог закону є те, що судовий експерт має мати вищу освіту, освітньо-кваліфікаційний рівень не нижче спеціаліста. Зважаючи на зміни, які пройшли в системі освіти щодо освітньо-кваліфікаційних рівнів, вважаємо за необхідно внести зміни в відповідний закон. Зокрема, ч.2 ст. 5 закону України «Про вищу освіту» визначає, що здобуття вищої освіти на кожному рівні вищої освіти передбачає успішне виконання особою освітньої програми, що є підставою для присудження відповідного ступеня вищої освіти: 1) молодший бакалавр; 2) бакалавр; 3) магістр; 4) доктор філософії/доктор мистецтва [4]. Тому варто викласти ч. 2 і 3 ст. 10 закону «Про судову експертизу» з урахуванням того, що судовий експерт має мати відповідну вищу освіту, присуджений ступінь вищої освіти не нижче магістр.

Крім освіти, судовий експерт має мати кваліфікацію, що включає сукупність теоретичних знань та практичних навичок і умінь особи, необхідних для самостійного проведення експертиз за відповідною експертною спеціальністю, що встановлюється шляхом її атестації в порядку, визначеному законом. Тобто ще однією вимогою для того, щоб залучити особу як судового експерта в адміністративному судочинстві є його атестація.

Відповідно до Положення про Центральну експертно-кваліфікаційну комісію при Міністерстві юстиції України та атестацію судових експертів проведення атестації з метою визначення рівня професійної підготовки працівників науково-дослідних установ судової експертизи, фахівців, які не є працівниками державних спеціалізованих установ та які мають намір отримати або підтвердити кваліфікацію судового експерта здійснює Центральна експертно-кваліфікаційна комісія при Міністерстві юстиції України [5]. Варто також зауважити, що для судових експертів науково-дослідних установ судової експертизи присвоюються класи і з цією метою вони теж проходять атестацію. Питання присвоєння їм кваліфікаційних класів регулюється Порядком присвоєння кваліфікаційних класів судових експертів працівникам науково-дослідних установ судових експертиз Міністерства юстиції України, який затвер-

джений наказом Міністерства юстиції України від 30 грудня 2011 року № 2/20315 [6], і відповідно до якого кваліфікаційні класи судових експертів присвоюються працівникам установ залежно від посади, стажу, досвіду роботи, наукового ступеня та рівня професійних знань за наявності кваліфікації судового експерта.

Відповідно до ст.9 закону України «Про судову експертизу» атестовані судові експерти включаються до державного Реєстру атестованих судових експертів, ведення якого покладається на Міністерство юстиції України. Відповідно до Порядку ведення державного Реєстру атестованих судових експертів [7] реєстр – це офіційна електронна база даних, що ведеться з метою створення інформаційного фонду про осіб, які отримали в порядку, передбаченому законом України «Про судову експертизу», кваліфікацію судового експерта. Реєстр складається з відомостей про атестованих судових експертів Міністерства юстиції України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства оборони України, Служби безпеки України, Державної прикордонної служби України та судових експертів, які не є працівниками державних спеціалізованих установ. Судові експерти державних спеціалізованих установ включаються до Реєстру за поданням керівників цих установ або голів експертно-кваліфікаційних комісій, якими присвоєно кваліфікацію судового експерта, а судові експерти, які не є працівниками державних спеціалізованих установ, включаються до Реєстру на підставі заяви судового експерта [7]. До Реєстру вносяться такі відомості: прізвище, власне ім'я, по батькові (за наявності) судового експерта; унікальний номер запису в Єдиному державному демографічному реєстрі (за наявності); найменування Експертно-кваліфікаційної комісії, дата і номер її рішення та його стислий зміст (присвоєння/підтвердження/підвищення кваліфікації судового експерта, продовження строку дії свідоцтва, притягнення судового експерта до дисциплінарної відповідальності), інформація щодо тимчасового припинення або поновлення судово-експертної діяльності; номер та строк дії свідоцтва або документа, що підтверджує наявність кваліфікації судового експерта (якщо видачу свідоцтва не передбачено, вноситься відповідний запис), інформація щодо переоформлення свідоцтва про присвоєння кваліфікації судового експерта, недійсності та/або анулювання свідоцтва; вид експертизи, індекс та вид експертної спеціальності; місце роботи, місцезнаходження, офіційна електронна адреса та номер телефону судового експерта; дата та номер наказу про звільнення судового експерта державної спеціалізованої установи.

Судовий експерт не повинен мати не зняту або не погашену судимість, або на нього протягом останнього року накладалося адміністративне стягнення за вчинення корупційного правопорушення або дисциплінарне стягнення у вигляді позбавлення кваліфікації експерта.

Судовий експерт не повинен бути недієздатним. Погоджуємось з думкою Васильєвої-Шаламової Ж.В., що для того, щоб впевнитись чи судовий експерт є дієздатним достатньо перевірити Реєстр [8, с. 97], а також схиляємось до думки Дудича А.В., що вжиття судом щодо кожного експерта заходів для перевірки його дієздатності не має жодного практичного значення [9, с. 50].

Згідно норм КАСУ, не може бути експертом особа: 1) якщо він брав участь у справі як свідок, експерт, спеціаліст, перекладач, представник, адвокат, секретар судового засідання або надавав правничу допомогу стороні чи іншим учасникам справи в цій чи іншій справі; 2) якщо він прямо чи опосередковано заінтересований в результаті розгляду справи; 3) якщо він є членом сім'ї або близьким родичем (чоловік, дружина, батько, мати, вітччм, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, брат, сестра, дід, баба, внук, внучка, усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, член сім'ї або близький родич цих осіб) сторони або інших учасників судового процесу, або осіб, які надавали стороні або іншим учасникам справи правничу допомогу у цій справі, або іншого судді, який входить до складу суду, що розглядає чи розглядав справу; 4) за наявності інших обставин, які викликають сумнів у неупередженості або об'єктивності; 5) він перебував або перебуває в службовій або в іншій залежності від учасників справи; 6) він проводив ревізію, перевірку тощо, матеріали яких використовуються при розгляді даної справи; 7) з'ясування обставин, які мають значення для справи, виходить за межі сфери його спеціальних знань [2].

Висновки і пропозиції. Таким чином, варто зазначити, що загальні вимоги до судового експерта передбачені ст.ст. 10-11 Законом України «Про судову експертизу» та до них відносяться: 1) наявність необхідних знань для надання висновку з досліджуваних питань; 2) експертами можуть бути фахівці, які мають відповідну вищу освіту, освітньо-кваліфікаційний рівень не нижче спеціаліста (ч. 2 і 3 ст. 10 закону «Про судову експертизу» вважаємо викласти з урахуванням того, що судовий експерт має мати відповідну вищу освіту, присуджений ступінь вищої освіти не нижче магістр), пройшли відповідну підготовку, атестовані та отримали кваліфікацію експерта з певної спеціальності у порядку, передбаченому Законом України

«Про судову експертизу» (ч. 2-3 ст. 10 Закону України «Про судову експертизу»); 3) судовий експерт повинен володіти дієздатністю (ст. 11 Закону України «Про судову експертизу»); 4) судовий експерт не повинен мати не зняту або не погашену судимість, або на нього протягом останнього року накладалося адміністративне стягнення за вчинення корупційного правопорушення або дисциплінарне стягнення у вигляді позбавлення кваліфікації експерта (ст. 11 Закону України «Про судову експертизу»).

Література

1. Про судову експертизу: закон України від 25 лютого 1994 року № 4038-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#n64> (дата звернення: 13.12.2022).
2. Кодекс адміністративного судочинства України від 06 липня 2005 року № 2747-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#n10066> (дата звернення: 13.12.2022).
3. Судова експертиза: нормативно-правове регулювання та наукові коментарі: Навчально-методичний посібник. Х.: ТОВ Одисей, 2004. 448 с.
4. Про вищу освіту: закон України від 01 липня 2014 року № 1556-VII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#n120> (дата звернення: 13.12.2022).
5. Про затвердження Положення про Центральну експертно-кваліфікаційну комісію при Міністерстві юстиції України та атестацію судових експертів: Наказ Міністерства юстиції України від 03 березня 2015 року № 301/5 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0249-15#Text> (дата звернення: 13.12.2022).
6. Про затвердження Порядку присвоєння кваліфікаційних класів судових експертів працівникам науково-дослідних установ судових експертів Міністерства юстиції України: Наказ Міністерства юстиції України від 30 грудня 2011 року № 2/20315 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0002-12#Text> (дата звернення: 13.12.2022).
7. Про затвердження Порядку ведення державного Реєстру атестованих судових експертів: Наказ Міністерства юстиції України 29 березня 2012 року № 492/5 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0484-12#Text> (дата звернення: 13.12.2022).
8. Васильєва-Шаламова Ж.В. Судова експертиза в цивільному процесі: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Жанна Віталіївна Васильєва-Шаламова. К., 2009. 212 с.
9. Дудич А.В. Експерт як учасник кримінального провадження: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Одеса, 2017. 253 с.

Анотація

Савчук Р. М., Павлюк Р. Ю. Вимоги до експерта як учасника адміністративного судочинства. – Стаття.

В даній статті досліджуються питання вимоги до судового експерта як учасника адміністративного судочинства. Судовий експерт виступає самостійним учасником адміністративного судочинства, він належить до осіб, які відіграють допоміжну роль у адміністративному судочинстві та сприяє здійсненню правосуддя, ознакою яких є відсутність юридичної заінтересованості у результатах справи.

Проаналізовано позиції законодавця щодо видів судових експертів, які залучаються до адміністративного судочинства, зокрема виділено: судові експерти державних спеціалізованих установ – фахівці, які мають відповідну вищу освіту, освітньо-кваліфікаційний рівень не нижче спеціаліста, пройшли відповідну підготовку та отримали кваліфікацію судового експерта з певної спеціальності; судові експерти, які не є працівниками державних спеціалізованих установ, за умови, що вони мають відповідну вищу освіту, освітньо-кваліфікаційний рівень не нижче спеціаліста, пройшли відповідну підготовку в державних спеціалізованих установах Міністерства юстиції України, атестовані та отримали кваліфікацію судового експерта з певної спеціальності у порядку. Також висвітлена позиція про те, що варто викласти ч.2 і 3 ст. 10 закону України «Про судову експертизу» з урахуванням того, що судовий експерт має мати відповідну вищу освіту, присуджений ступінь вищої освіти не нижче магістр.

Наголошено також у статті і на тому, що судовий експерт має мати кваліфікацію, що включає сукупність теоретичних знань та практичних навичок і умінь особи, необхідних для самостійного проведення експертиз за відповідною експертною спеціальністю, що встановлюється шляхом її атестації в порядку, визначеному законом. Тобто ще однією вимогою для того, щоб залучити особу як судового експерта в адміністративному судочинстві є його атестація.

У даній статті ми обговорили проблемні аспекти щодо визначення дієздатності експерта як вимоги, адже визнання експерта недієздатним є підставою скасування свідчення про присвоєння йому кваліфікації і, відповідно, виключення з Державного реєстру атестованих судових експертів.

Ключові слова: судовий експерт, адміністративне судочинство, вимоги до експерта, відвід судового експерта.

Summary

Savchuk R. M., Pavliuk R. Yu. Requirements for a forensic expert as a participant in administrative proceedings. – Article.

The position of the legislator regarding the types of judicial experts involved in administrative proceedings was analyzed, in particular, the following were highlighted: judicial experts of state specialized institutions – specialists who have a relevant higher education, an educational and qualification level not lower than a specialist, have undergone appropriate training and received the qualification of a judicial expert in a certain specialty; forensic experts who are not employees of state specialized institutions, provided that they have a relevant higher education, an educational and qualification level not lower than a specialist, have undergone appropriate training in state specialized institutions of the Ministry of Justice of Ukraine, have been certified and received the qualification of a forensic expert in a certain specialty in of order Also highlighted is the position that it is worth setting out parts 2 and 3 of Art. 10 of the Law of Ukraine "On Forensic Expertise", taking into account the fact that a forensic expert must have a relevant higher education, the awarded degree of higher education is not lower than a master's degree.

It is also emphasized in the article that a forensic expert must have a qualification that includes a set of theoretical knowledge and practical skills and abilities of a person, necessary for independently conducting examinations in the relevant expert specialty, which is established through its attestation in the manner determined by law. That is, another requirement for engaging a person as a forensic expert in administrative proceedings is his certification. In this article, we discussed the problematic aspects of determining the legal capacity of an expert as a requirement, because recognizing an expert as incompetent is the basis for canceling the certificate of qualification and, accordingly, exclusion from the State Register of certified forensic experts.

Key words: judicial expert, administrative proceedings, requirements for an expert, revocation of a judicial expert.